

si eam dicam hodie, seu die Mercurii; supponit enim pro die Martis: & aliter supponit, si eam dicam cras, seu die Jovis; supponit enim pro die Mercurii: & eadem ratio est de particula *cras* hinc fit, ut tales propositiones possint transire de veris in falsas, & vicissim, sicut propositiones de præsentibus, ut patebit hucusque dicta talibus propositionibus applicanti: nec opus est ultra his detineri; cum præsertim ad veritatem assertionis nostræ sufficiat, aliquam propositionem veram posse transire in falsam: videri poterit de Benedictis l. 3. Log. q. 3. c. 5. §. 3.

DISPUTATIO VI.

De Syllogismo.

220. **Q**uestiones practicas de syllogismo sufficienter in Summulis examinavimus, ubi etiam regulas pro syllogismi constructione tradidimus, & demonstravimus. Superfunt aliquot controversiæ speculative, tum de syllogismo in genere, tum de demonstrativo, ac topico in specie, sive etiam de scientia, & opinione, pro complemento Logicæ, adhuc pertractandæ, quas hac ultima disputatione succincte, ita tamen, ut, dum breves esse laboramus, obscuri non fiamus, pertractabimus: atque duabus quæstionibus, quarum prior de syllogismo in genere, altera de eodem in specie aget, totam hanc materiam complectemur.

QUÆSTIO PRIMA.

De Syllogismo in Genere.

ARTICULUS I.

An ad inferendam Conclusionem Syllogismi necessario prærequiratur Judicium de Bonitate Consequentie Formalis, vel Objectivæ.

221. **B**onitas consequentia formalis est illatio ex recta dispositione propositionum, & terminorum in syllogismo, ita, ut posita simili dispositione recte concludatur in omni materia: sive est conformitas syllo-

An ad Conclusionem requiratur Ec. 481
syllogismi cum regulis Logicæ. At Bonitas consequentia objectiva est connexio, quam habet objectum præmissarum, seu identitas duorum in tertio, cum objecto conclusionis, seu cum identitate duorum inter se. Quæritur jam, an ante conclusionem debeat semper explicite ferri judicium de eo, quod syllogismus, si eliciatur, sit conformis regulis Logicæ: vel de eo, quod detur connexio inter objectum præmissarum, & conclusionis: vel, an saltem ista debeant ante conclusionem apprehendi, & postea de iis judicium per ipsam conclusionem ferri; nam aliqui volunt, judicium de bonitate consequentiæ objectivæ esse identificatum cum conclusione: quibus tamen se opponunt de Benedictis l. 4. Log. q. 1. c. 4. & alii: nec sine ratione.

Sane hoc judicium dicit aliquid aliud, quam per se præcise dicit conclusio; nam in primis in syllogismo probabili conclusio tantum dicit veritatem probabilem: at hoc judicium, formaliter tale, enunciat veritatem evidentem. Dein conclusio illata ex præmissis absolutis est absoluta: hoc autem judicium est tantum conditionatum; nam facit hunc fere sensum: *Si datur objectum harum præmissarum, datur etiam objectum hujus conclusionis.*

Nec dicas, hoc judicium esse absolutum, & facere hunc sensum: *Veritas objectivæ conclusionis sequitur ex veritate objectivæ præmissarum:* vel: *Veritas objectivæ præmissarum est metaphysice connexa cum veritate objectivæ conclusionis;* nam utraque hæc propositio reipsa æquivaleret tantum propositioni conditionatæ; cum enim evidens sit, omnino absoluta esse non potest; alias enim, quando tale judicium versaretur circa conclusionem probabilem, evidens esse non posset, ut patet consideranti.

Quin etiam, si utraque hæc propositio, vel veritas, esset absoluta, tamen aliquid aliud affirmaret, quam conclusio; nam aliud est dicere e.g. *Ex his præmissis objectivis sequitur, Petrus esse rationalem:* & aliud est dicere: *Petrus est rationalis:* ut recte objicit de Benedictis, & videtur per se clarum. Interim non nego, quod possit idem realiter actus hanc veritatem, seu bonitatem consequentiæ objectivæ, aut objectum judicii de illa consequentiâ, affirmare, & simul etiam affirmare alteram veritatem, seu objectum conclusio-

nis, præsertim, si scientia, & opinio possint simul stare in eodem actu: quod multi concedunt, si versentur circa idem objectum, & multo magis admitti potest circa diversa objecta. At merito controvertitur, an hoc in omni syllogismo semper necessario fiat, si ve, an semper aliquod iudicium de bonitate consequentiæ objectivæ, si ve distinctum, si ve indistinctum a conclusione, admitti debeat: & multi hoc negant: multo plures autem negant, admitti debere iudicium de bonitate consequentiæ formalis.

922. Dico 1. Non prærequiritur per se necessario ad conclusionem inferendam iudicium de bonitate consequentiæ formalis. ita auctores communiter. Dixi autem *necessario*; quia non nego, posse aliquando, si quis libere velit, tale iudicium præmittere. Dixi etiam *per se*; nam forte per accidens in syllogismis indirectis, in quibus datur dispositio præmissarum satis obscura, necessaria est aliqua præcedens reflexio in bonitatem consequentiæ, vel formalis, vel objectivæ, de qua posteriore hæc observatio æque, vel magis intelligenda est.

Prob. autem conclusio. Ex dictis *n. 258*. Logica non est necessaria physice, aut metaphysice ad alias scientias: ergo potest sine scientia regularum Logice fieri syllogismus: ergo multo magis sine iudicio reflexo de conformitate syllogismi cum illis regulis. Quamvis autem *n. 260*. dictum sit, Logicam esse moraliter necessariam ad scientias certas totaliter acquirendas, non tamen est ita necessaria ad quoslibet actus. Confirm. Videtur ab experientia haberi, quod plurimi fiant syllogismi boni sine explicita reflexione ad regulas Logice, adeoque sine iudicio de conformitate actus cum illis: ergo tale iudicium non potest esse per se necessarium ad inferendam conclusionem.

923. Dico 2. Neque prærequiritur per se necessario ad conclusionem inferendam iudicium de bonitate consequentiæ objectivæ. ita Hurtadus *disp. 7. de Anima sec. 5.* de Benedictis *l. 4. Log. q. 1. c. 4.* Arriaga *disp. 15. Log. sec. 3. num. 29.* & alii plures. Prob. conclusio 1. negative. Gratis exigitur tale iudicium formale, & explicitum de connexionione identitatis in tertio cum identitate inter se: & gratis multiplicatur actus: ergo. Addit quidem de Benedictis *loc. cit.* gratis

An ad Conclusionem requiratur &c. 483
gratis etiam multiplicari præmissas; quia, ut ait, hoc iudicium juxta adversarios esset tertia præmissa: sed fors reponent adversarii, se ante conclusionem tantum exigere apprehensiones evidentes, ipsum autem iudicium identificare cum conclusione: de quo tamen vide dicta *n. 921*.

924. Prob. conclusio 2. positive a pari. Modo voluntati proponatur bonum, quod realiter est amabile, potest illa statim illud amare, quin prius detur cognitio, positive representans, vel affirmans, bonum esse amabile, aut connexum cum amabilitate, vel esse amandum: ergo etiam, modo intellectui proponatur per præmissas identitas in tertio, que realiter est identitas inter se, potest hic statim istam inferre, vel affirmare, quin prius detur cognitio representans, vel affirmans, identitatem in tertio esse identificatam, vel connexam cum identitate inter se.

Confirm. Modo ægroto, cupido sanitatis, offeratur medicina a Medico prescripta, statim eam sumit, quin prius multum cogitet, quod medicina prescripta sit utilis ad sanitatem; quia scilicet habitualiter jam novit, seu supponit, talem medicinam esse utilem, etsi nunc de hoc actualiter non cogitet: ergo etiam intellectus, modo ipsi proponatur identitas in tertio, statim affirmat identitatem inter se, quin prius multum cogitet, quod ex duæ identitates sint inter se connexæ, vel identificatæ; quia etiam istud jam habitualiter novit, licet de eo actualiter non cogitet. Certe, si adversarii velint ubique adstruere similes novas cognitiones, aut quasi reflexiones, imponent sibi magnum onus probandi.

925. Dico 3. Neque prærequiritur per se necessario ad conclusionem inferendam prævia apprehensio evidens de bonitate consequentiæ objectivæ. ita auctores citati *n. 923*. Prob. Non requiritur iudicium de bonitate consequentiæ objectivæ, ut hucusque probatum est: ergo neque requiritur apprehensio, ut patet consideranti; unde etiam in probatione usus sum termino *cognitio*, qui indifferens est ad apprehensionem, seu puram representationem, & ad iudicium, seu affirmationem: ut scilicet ex eadem probatione etiam inferretur, apprehensionem quoque non esse necessariam. Quin etiam ex nostro probatione (ut facile patebit.

consideranti) ulterius sequitur, quod neque debeat dari iudicium de bonitate consequentiæ, identificatum cum conclusione, ut recte asserit de Benedictis l. 4. Log. g. 1. c. 4. Plura de hoc dicuntur articulo sequenti, ubi de reflexione conclusionis in præmissis.

926. Ob. 1. contra 2. conclus. (nam contra primam vix aliquid solet objici) Aristoteles 1. Post. 2. ait, quod scientia sit cognitio rei per causam, & quod illius causa sit, & quod aliter habere se non possit (verba ipsa vide num. 227.) ergo ad scientiam, id est, conclusionem scientificam, requiritur etiam cognitio talis, vi cuius cognoscatur, quod præmissæ objectivæ sint causa conclusionis objectivæ: sed hæc est iudicium de bonitate consequentiæ objectivæ: ergo. Resp. neg. consequ. Aristoteles ibi loquitur de demonstratione a priori, sive propter quid, in qua effectus demonstratur per causam, qualis ex grat. est ista: *Ubi datur ignis, datur calor: sed hic datur ignis: ergo datur calor: & tantum vult, quod in præmissis debeat, ita certo cognosci causa, ut aliter res se habere non possit: & quidem debeat cognosci tanquam causa effectus: sicut in modo allato syllogismo in maiore cognoscitur certo ignis tanquam causa caloris, absque ulla cognitione formaliter representante bonitatem consequentiæ objectivæ.*

927. Ob. 2. Ideo intellectus determinatur ad inferendam conclusionem, quia videt, eam inferri, seu sequi ex præmissis: ergo formaliter cognoscit eam illustrationem, seu connexionem identitatis in tertio cum identitate inter se: ergo habet iudicium de bonitate consequentiæ. Resp. Imprimis hoc argumentum, si quid probaret, videtur probare, quod deberet dari iudicium de bonitate consequentiæ formalis, quod hi adversarii non videntur velle: sed hoc omisso. Resp. 2. dist. ant. quia formaliter, aut expresse, videt eam conclusionem sequi, vel inferri. neg. ant. quia id videt æquivalenter, vel suo modo realiter, quatenus videt identitatem in tertio. conc. ant. & neg. consequ.

Determinatur nempe intellectus per ipsas præmissas, representantes formaliter identitatem in tertio, quæ realiter est identitas inter se, determinatur, inquam,

quam, sine cognitione formaliter representante connexionem istarum identitatum: sicut determinatur voluntas ad amandum bonum sine cognitione formaliter representante connexionem boni cum amabilitate: vel sicut determinatur agrotus ad fumendam medicinam, a medico præscriptam, sine cognitione eam formaliter representante ut utilem. vide num. 924.

928. Objic. 3. Hæc connexio objectiva est motivum conclusionis: ergo debet prævie ad conclusionem cognosci: ergo debet saltem dari ejus apprehensio evidens: sed hæc trahit post se iudicium: ergo debet dari iudicium de bonitate consequentiæ, vel distinctum a conclusione, vel saltem eum ista identificatum. Resp. dist. ant. Hæc connexio, realiter sumpta sub conceptu identitatis in tertio, est motivum conclusionis. conc. ant. formaliter sumpta sub conceptu connexionis. neg. ant. & dist. 1. consequ. ergo debet cognosci prævie ad conclusionem realiter sumpta. conc. 1. consequ. formaliter sumpta. neg. 1. consequ. dein etiam neg. 2. consequ. intelligendo eam de apprehensione connexionis formaliter talis: & conc. subsumpt. iterum neg. ultim. consequ. Cognoscitur autem hæc connexio realiter sumpta apprehensivè antecederet ad præmissas: judicative autem per ipsas præmissas; unde non debet unquam dari iudicium de bonitate consequentiæ, seu de connexionem objectivæ formaliter sumpta, sed tantum de ea realiter sumpta: hoc est, debent dari ipsæ præmissæ.

929. Representatur igitur per præmissas identitas in tertio, seu, quod extremum majoris, & extremum minoris, identificatur cum medio termino: quæ identitas in tertio realiter est etiam identitas inter se, seu connexio metaphysica objectiva cum objecto conclusionis, in qua connexionem metaphysica objectiva stat a parte rei bonitas consequentiæ objectivæ; unde etiam hæc per præmissas representatur quidem realiter, non tamen formaliter, seu sub ratione formali consequentiæ objectivæ; hoc enim, ut videtur probasse, non est necessarium ad hoc, ut intellectus determinetur ad inferendam conclusionem.

930. Adverto tamen hic cum de Benedictis l. 4. Log. qu. 1. cap. 3. §. 2. intellectum, dum elicit syllogismum, debere agnoscere, quod medius terminus, positus in minore, sit idem cum medio termino, qui fuit positus in majore; alias non cognosceret identitatem in tertio, quam tamen debet agnoscere, utpote adæquatum, & adæquate requisitum motivum ad conclusionem: sed tantum eliceret majorem, & minorem, tanquam propositiones disparatas, quales tamen neutiquam sunt.

Cognoscit autem istud intellectus exercite per hoc, quod scienter utatur bis eodem medio termino: & hoc forte innuit particula syncategorematica *sed*, vel *atqui*, quæ solet præponi minori. Non tamen propterea minor se reflectit in majorem, eo in sensu, in quo quidam volunt, quod conclusio se reflectat in præmissas; quia minor non exprimit sensum majoris: sed ad summum ex ea, etiam perfecte cognita, posset veniri in notitiam istam, quod scilicet hic medius terminus jam in alia propositione sit prius adhibitus.

931. Dices 1. Consequentia objectiva debet representari formaliter, seu ut talis: ergo nulla solutio. prob. ant. consequentia objectiva debet representari ut potens movere ad conclusionem: sed non potest movere, nisi representetur formaliter ut talis: ergo. prob. min. motivum non potest movere, nisi representetur sub ea ratione formali, sub qua potest movere: sed consequentia objectiva non potest movere, nisi sub ratione consequentiæ objectivæ, seu connexionis identitatis in tertio cum identitate inter se: ergo non potest movere, nisi representetur sub ratione formali consequentiæ objectivæ. prob. maj. etsi videam medicinam reipsa mihi utilem, si non cognoscam, eam mihi esse utilem, non possum ab ea moveri ad ejus sumptionem: sed hujus non est alia ratio, quam, quod talis medicina mihi non representetur sub ea ratione, sub qua potest movere: ergo.

932. Resp. neg. ant. ad prob. neg. min. ad prob. dist. maj. motivum non potest movere, nisi representetur sub aliqua ratione formali, sub qua potest movere. conc. maj. nisi representetur sub omni tali ratio-

ratione. neg. maj. & neg. min. ac consequ. ad prob. maj. dist. iterum maj. non possum moveri ad sumptionem medicinæ, si non cognoscam formaliter, eam mihi esse utilem. neg. maj. si non cognoscam id realiter, vel æquivalenter. conc. maj. & dist. min. non est alia ratio, quam, quod talis medicina non representetur formaliter sub ea ratione, seu, ut utilis. neg. min. quod neque representetur realiter, vel æquivalenter, sive sub ratione æquivalenti. conc. min. & neg. consequ. si enim cognoscerem eam medicinam sub ratione æquivalente, e. g. sub ratione præscripta a Medico, possem determinari ad eam sumendam, etsi expresse non cogitarem, eam esse utilem, ut dictum num. 924. Et eodem modo, licet consequentiam objectivam intellectus non cognoscat formaliter ut talem, si tamen eam cognoscat sub ratione æquivalente identitatis in tertio, potest sufficienter determinari ad inferendam conclusionem.

933. Dices 2. Sæpe assentimur præmissis, & tamen non possumus inferre conclusionem, quamvis hæc revera ex præmissis sequatur: ergo non sufficit, cognoscere identitatem in tertio, quæ cognoscitur in præmissis: sed debet ulterius cognosci ut connexa cum identitate inter se: quod est formaliter cognoscere consequentiam objectivam ut talem. Resp. dist. consequ. non sufficit, cognoscere identitatem in tertio quomodocumque. conc. consequ. non sufficit, eam cognoscere rite penetrando præmissas, & identitatem extremorum cum medio termino. neg. consequ.

Idem debent respondere adversarii, si ab ipsis queratur, quare in tali casu non detur apprehensio evidens consequentiæ objectivæ, vel iudicium de ea; nam aliud reponere non possunt, quam præmissas non rite penetrari. Si ergo ita penetrarent præmissas, ut juxta adversarios deberet sequi apprehensio evidens, vel iudicium de bonitate consequentiæ, juxta nos intellectus absque hoc iudicio poterit inferre conclusionem.

934. Dices 3. Quandoque, concessis præmissis, male negatur consequentia, atque debet offendi, quod ea legitime inferatur: ergo pro priori ad conclusionem debemus habere iudicium, quod ea consequen-

quentia sit saltem objective bona. Resp. 1. neg. conseq. Quandoque etiam in simili casu adversarius est convincendus per reductionem ad impossibile, quin pro priori ad conclusionem necessarium sit, jam excogitasse eam reductionem. Scilicet nequam necessarium est, ut omnes reflexiones &c. quæ quandoque sunt postea necessariæ ad revincendos adversarios, jam ante conclusionem fiant. Resp. 2. dist. 2. p. ant. debet id ostendi per formale iudicium de bonitate consequentiæ objectivæ tunc formatum. neg. ant. per declarationem majorem præmissarum, ut adversarius eas, prius non rite intellectas, dein melius penetret. conc. antec. & neg. conseq. vide quoque dicta *num. preced.* quæ proportionaliter etiam huc spectant.

Dices 4. Quando syllogismus est formaliter bonus, sed materialiter malus, sive quando habet præmissas falsas: e. g. iste syllogismus: *Omnis equus est homo: sed Petrus est equus: ergo Petrus est homo:* iudicium de bonitate consequentiæ objectivæ non potest identificari cum præmissis: ergo debet esse distinctum. prob. ant. iudicium hoc est verum: præmissæ sunt falsæ: ergo non possunt identificari. Resp. querendo, vel in tali casu syllogizans advertit, præmissas esse falsas, vel non. Si non advertit (ut sepe fit, tam circa propositiones probabiles, quam etiam tantum apparenter evidentes) tunc neg. antec. ad prob. iterum neg. ant. in tali enim casu, cum iudicium de bonitate consequentiæ, juxta nos requisitum, non sit formaliter tale, sed tantum æquivalenter tale, atque absolute tendat, & æquivalenter dicat: *Datur identitas in tertio* (sicut scilicet id dicunt præmissæ, quæ juxta nos realiter sunt iudicium de bonitate consequentiæ) etiam ipsum est falsum. Similiter dicendum, quod in syllogismo probabili iudicium de bonitate consequentiæ requisitum sit tantum probabile. Aliud esset, si daretur iudicium formaliter tale, & conditionate tendens, quale adversarii adstruunt: quod utique verum esse posset, & verosimiliter a præmissis distinctum foret.

Si autem syllogizans advertit, se ponere præmissas falsas, ut fit in syllogismo objecto, tunc utique non potest dari iudicium de bonitate consequentiæ

ctivæ æquivalenter tale; quia non potest absolute affirmari in mente identitas in tertio, cognita ut falsa: sed tunc, sicut non datur affirmatio præmissarum, seu identitatis in tertio, ita neque datur affirmatio bonitatis consequentiæ objectivæ. Non tamen negamus, posse in hoc, vel etiam in aliis casibus, si quis velit, elicere iudicium de bonitate consequentiæ, formaliter tale, & conditionate tendens; nam tantum asserimus, id per se non esse necessarium.

935. Objic. 3. Quandoque, concessis præmissis, negatur sola consequentia, & non consequens: sed, nisi dicatur in hoc casu negari iudicium de bonitate consequentiæ, non potest explicari, quid negetur: ergo negatur hoc iudicium: atqui, si hoc negatur in tali casu, tunc debet istud adesse in casu syllogismi legitimi, & bene concludentis: ergo. Resp. neg. min. In tali casu negatur vera esse consequentia, seu ultima propositio; non quod falsa sit ex defectu objecti, sed quod falsa sit, ratione modi tendendi, seu ratione particulæ *ergo*: quæ indicat, hanc conclusionem ex his præmissis inferri, quod falsum est: sicut ista propositio: *Aqua est frigida; quia sol ortus est*: etiam si aqua sit frigida, & sol ortus, tamen falsa est, ratione particulæ *quia*, quæ indicat causalitatem, qualis hic non datur. Quod autem ex duabus propositionibus, idem objectum habentibus, una possit esse falsa, altera vera, propter diversum modum tendendi, est communis. Sic hæc duæ propositiones: *Si Antichristus existit, tunc existit*: & *Antichristus existit*: ac istæ: *Vel Petrus est possibilis vel est impossibilis*: & *Petrus est possibilis, & impossibilis*, habent idem objectum: & tamen prima, & tertia, est vera: secunda, & quarta, est falsa.

936. Dices. Negatur quandoque concessis præmissis consequentia objectiva: ergo non tantum negatur conclusio ratione modi tendendi, sed negatur aliquid ex parte objecti, quod videtur non posse a nobis explicari. Resp. 1. retorq. argumen. In tali casu etiam non negatur iudicium de bonitate consequentiæ, quod etiam se non tenet ex parte objecti: adeoque etiam adversarii habent eandem nobiscum difficultatem in explicando, quid negetur. Resp. 2. dist. ant. negatur consequentia objectiva sola.

sola. neg. ant. negatur una cum consequentia formalis. om. ant. & neg. 2. p. conseq.

In talibus casibus ordinarie negatur, saltem precipue, consequentia formalis; & hinc argumentans solet petere, ut sibi ostendatur vitium syllogismi. Et sane, si præmissæ sunt veræ, & conclusio est formaliter bona, non potest illis concessis negari consequentia objectiva, nisi valde imperite; quia admissa identitate in tertio, non potest legitime negari identitas inter se, quæ aperte sequitur ex illa. Resp. 3. neg. ult. p. conseq. & explico, quid a parte rei negetur, ac dico, in tali casu negari ex parte objecti connexionem objecti conclusionis cum objecto præmissarum: quam connexionem cum significet conclusio ratione particulæ *ergo*, hinc etiam ipsa merito negatur. Nec dicas, quod, si negetur a respondente consequentia objectiva, debeat ea prius fuisse ab argumentante affirmata; nam sæpe negatur, quod argumentans non formaliter, sed tantum aliquo modo æquivalenter, aut virtualiter affirmavit, sive, quod ex ejus discursu inferri potest: potest autem ex quolibet syllogismo inferri bonitas consequentiæ objectivæ, vel etiam iudicium de ea, etsi actu non inferatur, aut affirmetur. Idem respondendum est, si objiciatur, sæpe negari consequentiam formalem.

ARTICULUS II.

An Conclusio necessario se reflectat in Præmissas.

937. **P**ræmissæ aliæ sunt formales, aliæ objectivæ: illæ sunt propositiones major, & minor, ex quibus constituitur syllogismus: istæ sunt illæ res, quæ sunt objectum præmissarum formalium: ex. gr. præmissæ formales sunt hæc duæ propositiones: *Omnis homo est animal: Petrus est homo*: præmissæ vero objectivæ sunt earum objectum, nempe *animal, homo, Petrus* a parte rei. Queritur jam, an conclusio se reflectat in, aut supra præmissas, vel formales, vel objectivas, vel utraq; vel neutras.

Reflexio autem in præmissas a variis ejus patronis adstruitur multiplex. Prima est reflexio *explicite* judi-

An Conclusio necessario se reflectat, &c. 491
judicativa, quando scilicet conclusio iterum exprimit præmissas, seu enunciat, eorum objectum dari: & sic conclusio, ex præmissis modo positis illata, faceret hunc sensum: *Ergo Petrus est animal; quia omnis homo est animal, & Petrus est homo*: & hanc reflexionem auctores antiquiores plerumque intelligunt, quando hanc quæstionem tractant.

938. Secunda est reflexio *implicite judicativa*, quæ daretur tunc, quando conclusio sic tenderet: *Hinc sequitur, Petrum esse animal*. Hac contentus videtur Arriaga disp. 15. Log. num. 41. & aliqui alii: at non male eos impugnare videtur de Benedictis l. 4. Log. q. 1. c. 3. §. 1. nam, si motivum, nempe objectum præmissarum, est adhuc clare propositum, ut ponitur, non videtur, quomodo in principiis adversariorum sequatur reflexio tantum obscura, & implicita; cum iudicium, quantum ad claritatem, & obscuritatem, proportionetur præviis notitiis, ut etiam adversarii nobiscum dicunt, agendo de universalibus in actuali predicatione. Si autem adversarii tantum vellent, particulam *ergo* esse aliquid signum instrumentale, ex quo e. g. Angelus, clare cognoscens conclusionem, possit colligere, præcessisse tales præmissas, sicut ex effectu physico cognoscitur causa, non admitterent vere dictam reflexionem, nec dicerent aliquid nobis contrarium.

Tertia est reflexio *tantum apprehensiva*, quando conclusio tantum apprehendit objectum præmissarum, quin illud enunciet. Hanc videntur adstruere quidam recentiores: sed, ut verum fatear, vix capio, quomodo conclusioni sit identificata apprehensio objecti præmissarum, & quidem evidens, attamen non trahat post se iudicium. Omitto, quod isti auctores potissimas objectiones, contra sententiam negativam asserri solitas, solvere debeant, ut patebit consideranti. Sed quidquid de hoc sit,

939. Dico 1. Conclusio non necessario se reflectat in præmissas formales. ita communis. Prob. Præmissæ istæ tantum requiruntur ad conclusionem, tanquam aliqua conditio, intentionaliter applicans præmissas objectivas, vel ad summum tanquam causa physica conclusionis: ergo intellectus non debet, in conclusione se in eas reflectere. ant. prob. ex eo, quod

quod gratis plus aliquid præmissis formalibus tribueretur. prob. etiam consequ. intellectus non debet se reflectere in applicationem motivi, sicut voluntas non debet amare applicationem sui motivi: neque etiam intellectus debet se reflectere in causam physicam; alias deberet semper se reflectere in seipsum, tanquam causam physicam omnium suorum actuum: ergo. Sed neque est ulla alia ratio, probans necessitatem hujus reflexionis: certe non solet aliqua afferri, & si qua afferretur, facile ex dictis de necessitate Logicæ posset solvi.

940. Dico 2. Conclusio nullo ex tribus modis, num. 938. adductis, necessario se reflectit in præmissas objectivas. ita Cajetanus in 1. 2. q. 8. art. 3. Vasquez in 1. 2. disp. 33. cap. 4. num. 20. Maffrius disp. 11. Log. qu. 2. citans Scotum, Pontinum, Averfam, Lichetum, & communem Scotistarum. Comptonus disp. 47. Log. sec. 4. de Benedictis l. 4. Log. qu. 1. cap. 3. §. 1. & plures alii, præsertim recentiores, contra alios non pauciores. Prob. conclusio negative, & solutione objectionum: nec alia probatione est opus, cum adversariis incumbat onus, ostendendi necessitatem hujus reflexionis, seu perfectionis, quæ conclusioni ab ipsis adscribitur, a nobis vero negatur. Alia argumenta positiva, e. g. quod ex falso non possit sequi verum: item, quod ex præmissis categoricis non possit sequi conclusio categorica, sed semper sequi debeat composita, scilicet causalis, adversarii vel retorquent, vel utcumque eludunt. videri tamen potest de Benedictis loc. modo cit.

941. Antequam autem accedamus ad solutionem objectionum, dicendum aliquid de auctoritate S. Thomæ, in qua adversarii plurimum se fundant. Textus, qui præcipue solet objici, habetur 1. 2. quæst. 8. art. 3. in corp. ubi S. Doctor scribit: *Primo aliquis intelligit ipsa principia secundum se: postmodum autem intelligit ea in ipsis conclusionibus, secundum quod assentit conclusionibus propter principia: ex quo adversarii inferunt, juxta Angelicum etiam in ipsis conclusionibus iterum intelligi, seu formaliter exprimi principia, sive objectum præmissarum: quod est formalissime conclusionem se reflectere in objectum præmissarum, seu præmissas objecti-*

vas. Verum S. Thomas, ut Cajetanus, præcipuus in Summam Angelici commentator, in hunc locum docet, *ibi* non vult, quod principia, seu præmissæ objectivæ, in conclusionibus necessario intelligantur iterum formaliter, sed tantum aliquo modo virtualiter: sicut etiam, quando *ibidem* ait, quod amor mediorum tendat quoque in finem, non vult, quod tendat in finem formaliter, sed tantum virtualiter.

942. Scilicet, ut *ibidem* tradit Cajetanus, sicut aliquis orans dicitur virtualiter cogitare de Deo, etiam, quando non amplius actu, seu formaliter de eo cogitat, modo prius actualiter mentem ad Deum elevaverit, & ex hac elevatione determinatus fuerit ad proseguendam orationem, e. g. vocalem: ita etiam potest aliquis dici, adhuc virtualiter intelligere principia, seu objectum præmissarum, modo prius ea formaliter intellexerit, & ab eorum intelligentia fuerit determinatus ad intelligendam conclusionem, seu objectum conclusionis; quia scilicet illa intelligentia principiorum, vel objecti præmissarum, virtualiter perseverat in intelligentia conclusionis, & ab hac intelligentia conclusionis participatur prior intelligentia præmissarum. Arguit dein Cajetanus Gregorium Ariminensem, & alios impugnatores S. Thomæ, quasi non satis penetraverint mentem Angelici; eo quod tantum distinxerint inter amare, vel intelligere aliquid *actualiter*, & *habitualmente*: omiserint autem amare, vel intelligere *virtualiter*.

ARTICULUS III.

Solvuntur Objectiones.

943. **O**B. 1. contra 2. conclus. Quando cognoscimus unum propter aliud, debemus etiam cognoscere illud aliud: sed objectum conclusionis cognoscimus propter aliud, scilicet propter objectum præmissarum: ergo debemus etiam cognoscere illud aliud, seu objectum præmissarum. prob. ma. quando volumus unum propter aliud, debemus etiam velle illud aliud: ergo etiam, quando co-

gnoscimus unum propter aliud, debemus quoque cognoscere illud aliud. ant. prob. ex Aristotele 1. *Poster. c. 2. seu text. 5.* ubi sic habet; *Propter quod est unumquodque, illud magis est, ut propter quod amamus, illud amicum magis.*

944. Resp. dist. ma. debemus etiam cognoscere illud aliud, necessario per eundem actum. neg. ma. debemus illud aliud cognoscere, vel per eundem actum, vel per aliquem alium præcedentem. conc. ma. & conc. mi. sub priore distinctione conc. vel neg. conseq. ad prob. imprimis, neg. ant. quod universaliter certo non est verum: sic Deus vult, seu amat poenam propter peccatum, quin ullo modo velit, vel amet peccatum: & debitor vult, seu amat solutionem debiti propter importunitatem creditoris, vel minas iudicis, quin has velit, aut amet. Dein etiam potest distingui ant. quando volumus unum propter aliud, volumus etiam illud aliud necessario per eundem actum. neg. ant. per eundem, vel alium actum. conc. vel om. ant. & sub eadem dist. conc. vel neg. conseq. certe Cajetanus *loc. cit. numer. præc. ait*, patere, esse falsum, quod omnis amans propter finem, etiam eodem actu amet finem. Simili distinctione responderetur ad dictum Aristotelis, quod alii vocant axioma Philosophicum: at certe non est universaliter verum.

945. Distinguendum est motivum intrinsecum actus a motivo extrinsecum: illud actus intrinsece attingit: hoc tantum præsupponit attachum ab alio actu: & sic, cum juxta nos objectum præmissarum sit tantum motivum extrinsecum conclusionis, non debet ab hac intrinsece attingi: sicut nempe idem contingit in actibus voluntatis: sic e. g. si quis moriens, & destitutus copia confessorii, sibi ex metu gehennæ imperet actum charitatis Dei super omnia, hic actus charitatis non attingit intrinsece gehennam, seu poenas inferni; alias non esset actus charitatis: sed tantum præsupponit eas attachas ab alio actu inferioris ordinis, nempe ab actu timoris gehennæ.

Et sic bonitas finis sæpe est tantum motivum extrinsecum respectu actus eligentis, vel volentis media, quorum bonitas intrinseca non est ipse finis, sed aptitudo ad finem, quæ debet necessario amari, dum

dum amantur media ut media: finis autem est tantum extrinseca mensura bonitatis mediorum, quæ non debet necessario amari, per illum ipsum actum, per quem amantur media. Verum quidem est, quod cognitio formaliter representans medium qua medium, sive ut aptum ad finem, etiam representet, seu cognoscat finem: sed non ideo voluntas etiam amat finem; quia non vult, aut amat omnia sic representata, alias, qui vellet contritionem, representatam ut detestantem peccata, vellet etiam peccata.

946. Ob. 2. Conclusio est actus rationalis: ergo debet exprimere suam rationem: sed ejus ratio est objectum præmissarum: ergo debet istud exprimere, adeoque se in id reflectere. Confirm. Objectum conclusionis independenter ab objecto præmissarum apparet neutrum, seu præscindens a veritate, & falsitate: ergo intellectus non potest illi assentiri independenter ab objecto præmissarum. prob. conseq. intellectus non potest cæco modo assentiri objecto, quod non apparet verum: ergo. Resp. conc. ant. neg. conseq. & conc. subsumpt. neg. iterum conseq. Aliter debet esse rationalis potentia, & aliter actus, præsertim illatus. Potentia est rationalis cognoscendo, vel affirmando rationem: actus vero est rationalis, vel exprimendo suam rationem, vel præsupponendo eam jam ab alio actu expressam.

947. Ad confir. om. ant. dist. conseq. hoc est, intellectus non potest illi assentiri, nisi prius objecto præmissarum assensus fuerit per præmissas. conc. conseq. nisi prius, seu in priori signo rationis, eidem assensus fuerit per ipsam conclusionem. neg. conseq. ad prob. conc. ant. sub priore dist. conc. vel neg. conseq. Intellectus non agit cæco modo, quando est illuminatus per præmissas.

Neque post assensum præsitum præmissis conclusio amplius est neutra; alias non possemus unquam posse assentiri conclusioni, nisi iterum assentiremur præmissis, quod est contra experientiam; nam Mathematici sæpe assentiuntur demonstrationibus, seu conclusionibus evidentibus Euclidis, quin recorderentur principiorum, ex quibus illæ illata fuerunt: & ipsi adversarii non volunt, quod conclusio, illata tandem post plures syllogismos, se reflectat in omnes præmissas.

missas. Unde illa tantum propositio est neutra, quæ non est ex se immediate nota, nec ulla ratione suadetur; si enim intellectui appareat aliqua ejus ratio, sive in eodem, sive in alio actu, propositio non est amplius neutra.

948. Dices 1. Sic posset etiam dici, quod propositio causalis non attingat suum motivum: hoc est absurdum: ergo. Confirm. Posset sic etiam dici, quod nulla propositio attingat suum motivum, sed tantum supponat illud per præviam apprehensionem attactum: hoc est absurdum: ergo. Resp. neg. ma. propositio enim causalis est unius actus indivisibilis, & explicite repræsentat, atque etiam affirmat suum motivum: nec supponit illud jam per præcedentes alios actus affirmatum. An autem possint dari duo actus, quorum unus e. g. dicat: *Petrus est pius*: & alter: *Quia diligenter frequentat templum*: quin unus reflectat super alterum, non est operæ pretium, multum litigare.

949. Ad confirm. neg. ma. nam hæc consequentiæ male sunt: Motivum non debet bis attingi: ergo nec semel: item: Actus non debet affirmare motivum: ergo nec potentia. Dein sic potentia (& consequenter etiam actus) non esset rationalis; nam potentiam judicare rationabiliter, hoc esse propter illud, est, eam judicare, hoc esse, quia est illud: ergo debet potentia etiam judicare, quod illud sit: atqui per præviam apprehensionem non judicat: ergo debet judicare per ipsam propositionem causalem, si objectum affirmetur propter alterum. Si autem propositio esset immediata, seu affirmans objectum propter se (quo casu objectum materiale, & objectum formale, seu motivum, sunt idem) clarum est, per eundem actum simul affirmari motivum, utpote identificatum objecto materiali, quod affirmatur.

950. Dices 2. Juxta nos posset dari actus fidei Theologicæ, qui non attingeret suum motivum, seu testimonium Dei infallibile: hoc est falsum: ergo. Confirm. Posset etiam dari actus charitatis Theologicæ, quod diligeremus proximum propter Deum, quin tamen simul diligeremus Deum: hoc non est verum: ergo. Resp. mi. negatur a quibusdam recentioribus cum P. Thyrso: at neg. ma. Quod actus fidei debeat intrinsece attingere testimonium Dei, non bene probaretur ex tam debili, & incerto fundamento logico, seu ex hoc, quod

An Conclusio necessario se reflectat &c. 497
quod conclusio se reflectat in præmissas: melius probatur cum S. Thoma ex eo, quod actus Theologicus debeat potentiam unire Deo, de quo plura Theologi.

Aliud est, quod possit dari aliquis actus, non fidei Theologicæ formalis, sed, ut vocant, virtualis, sive, ut eum nominat Gormaz, fidei objective, assentiens veritati alicui propter testimonium Dei, quin assentiatur etiam ipsi testimonio, sed istud habeat tantum pro motivo extrinseco; nam talem actum posse dari defendunt plures Theologi. Ad confirm. neg. ma. quia nec iste actus uniret potentiam Deo, adeoque non esset charitatis Theologicæ. At rursus dari potest talis actus, qui sit imperatus ab actu amoris Dei, & amet proximum propter Deum, tantum motivum extrinsecum, qui reductivè suo modo spectet ad habitum charitatis.

951. Ob. 3. Tertia mentis operatio, seu discursus, differt essentialiter a secunda mentis operatione, seu præmissis: sed non differt per aliud, quam per reflexionem in præmissis: ergo hæc reflexio est ipsi essentialis. Confirm. Discursus est illatio unius ex alio: ergo est cognitio unius, & alterius. Resp. neg. mi. Differentia stat in his, 1. quod discursus, seu conclusio (cui adversarii supponunt identificatum esse discursum) essentialiter presupponat præmissas, per quas determinetur intellectus ad assentiendum conclusioni. 2. quod discursus habeat speciale modum tendendi illativum, qui exprimitur per particulam *ergo*, & non potest reperiri in secunda mentis operatione. Ad confir. neg. conseq. non enim discursus solus, si adequate identificetur conclusioni, est cognitio unius, & alterius, sed potius est cognitio unius post cognitionem alterius: & quando dicitur esse cognitio unius ex alio, tantum significatur, quod sit cognitio illata ex alio, seu cognitio, ad quam intellectus determinatur a prævia cognitione alterius.

952. Dices 1. Hic ipse modus tendendi, indicatus per particulam *ergo*, non potest explicari, nisi per reflexionem conclusionis in objectum præmissarum: ergo. Resp. neg. ant. Imprimis, si per talem reflexionem possit explicari particula *ergo*, tunc possent syllogismi ita fieri: *Omnis homo est animal: Petrus est homo: Petrus est animal; quia omnis homo est animal, & Pe-*

trās est homo: sed nunquam ita sunt, nec intelligibiliter fierent: & ipsi adversarii nunquam omittunt particulam *ergo*: sed potius per particulam *quia* annectunt utramque præmissam. Secundo, si particula *ergo* indicaret talem reflexionem, etiam aliæ particulae *sed*, & *vel*, & similes, eodem modo deberent indicare similem reflexionem in præcedentes propositiones: adeoque minor deberet se reflectere in majorem, & una pars propositionis disjunctivæ in alteram, itemque una pars propositionis copulativæ in alteram: quæ dici non possunt; certe prorsus gratis assererentur. Scilicet, sicut plures particulae aliæ significant certum modum tendendi experimentaliter notum, qui ulterius explicari non debet, ita etiam particula *ergo* significat modum tendendi illativum, proprium tertiæ mentis operationi, qui etiam ulterius explicari non debet: sicut etiam non debet ulterius explicari modus tendendi optativus, quem significat particula *utinam*.

953. Dices 2. Particula *utinam* est signum voluntatis aliquid desiderantis. Resp. & pariter dico, quod particula *ergo* sit signum intellectus, inferentis aliquid ex altero, ita, ut ab hoc recipiat pro priori illuminationem, quamdam determinationem, & sic progrediatur ad illud affirmandum. At, si petam ulterius, quid sit aliquid desiderare, repones, hoc esse per se manifestum, nec in explicationibus eundem in infinitum. Verum eodem jure dico, etiam, quid sit, aliquid inferre ex altero, esse per se clarum, ita, ut nec Logicæ tyronibus amplius in Summulis declarari debeat: imo, utruffici quoque id quoad rem ipsam satis intelligant; cum in obviis materiis bene discurrant.

Dices 3. Etiam apprehensiones evidentes objecti determinat ad iudicium immediatum, illuminando intellectum: ergo etiam secunda mentis operatio habebit modum tendendi, explicandum per particulam *ergo*. Resp. neg. conseq. Particula *ergo* non significat quæcumque illuminationem, aut determinationem intellectus, sed talem, quæ fiat per progressum judicativum ab una veritate ad alteram, & per representatam identitatem in tertio, quæ ultioris explicatione non egent.

Ob. 4. Potest conclusio aliqua, illata ex præmissis

An Conclusio necessario se reflectat &c. 499
evidentibus, habere idem objectum materiale, quod habet alia conclusio, illata ex præmissis probabilibus: sive potest idem objectum materiale inferri ex præmissis evidentibus, & ex probabilibus in tali casu conclusio evidens intrinsece differt a probabili, ut nemo negat: ergo se reflectit in præmissas; alias non esset ulla ratio, quare intrinsece differret. Resp. neg. conseq. Imprimis per istam reflexionem non explicatur universaliter differentia intrinseca talium conclusionum; nam casu quo uni quædam præmissæ essent evidentes, alteri vero, eas minus penetranti, essent tantum probabiles, prioris conclusio esset evidens, posterioris tantum probabilis, & consequenter intrinsece differret, non tamen ratione reflexionis in præmissas; cum juxta adversarios ambæ se reflecterent in eandem. Quare duæ tales conclusiones intrinsece differunt; quia una, deducta ex præmissis evidentibus, est intrinsece ita clara, & efficax, ut intellectus rapiatur ad assensum ei præstandum: altera vero, ex præmissis probabilibus deducta, non habet parem claritatem, aut vim rapiendi intellectum ad assensum.

954. Ob. 5. Intellectus habet omnia requisita ad faciendam reflexionem in præmissas objectivas: ergo, cum sit potentia necessaria, debet eam facere. prob. ant. habet evidentem veritatem præmissarum, saltem in syllogismo demonstrativo, & nihil aliud deest: ergo. Resp. 1. cur juxta adversarios intellectus non infert bis eandem conclusionem; cum eodem modo habeat omnia requisita? Resp. 2. neg. ant. ad prob. dist. ant. habet evidentem veritatem præmissarum, cui jam assensus est per præmissas. conc. ant. cui necdum assensus est. neg. ant. & conseq. Evidens veritas necessitat intellectum tantum ad semel ei assentiendum, in eodem quasi continuo, non ad sæpius; alias necessitaretur intellectus ad tot assensus, quot possent coexistere apprehensioni evidenti, quod gratis diceretur: imo forte novus assensus evidens necessitaret iterum ad alium; cum & ipse sit evidens propositio ejusdem veritatis, quo admissio iretur in infinitum, ut patebit consideranti.

955. Dices. In tali casu dantur novæ apprehensiones, representantes objectum præmissarum ut affirmabile per conclusionem: ergo. Resp. neg. ant. Nulla est

est necessitas novarum harum apprehensionum; nam intellectus per ipsas præmissas formales, repræsentantes judicative identitatem in tertio (quæ est objectum præmissarum) & per apprehensiones, repræsentantes identitatem inter se (quæ est objectum conclusionis) sufficienter determinatur ad inferendam conclusionem, non reflectentem se in præmissas. Casu quo autem aliquis vellet elicere conclusionem, reflectentem se in præmissas, videtur debere voluntas excitare, aut combinare novas apprehensiones, vel istæ aliunde excitari, quod non negamus possibile.

956. Ob. 6. Sæpe, dum proponuntur alicui plura motiva, is tamen assentitur tantum propter aliqua, neglectis aliis: e. g. judici proponuntur sex testimonia de facto homicidio, & ille tantum credit id factum esse propter tria, atque negligit reliqua: in tali casu talis assensus, vel conclusio, se necessario reflectit super aliqua motiva, & non super alia: ergo debet dari hæc reflexio. Reg. neg. iii. Vel in hoc casu sermo est de judiciis immediatis: & dico, quod iudex quidem affirmet dari sex testimonia, sed non faciet propositionem causalem, qua dicat: *Credo factum esse homicidium; quia sex testes id factum affirmant*: verum faciat aliam, qua dicat: *Credo factum esse homicidium; quia tres testes id affirmant*. Sed non videtur hic queri de propositione causali, a qua non est paritas ad conclusionem ex n. 948.

957. Vel sermo est de judiciis mediatis, tum vero iterum res hæc potest dupliciter considerari. Vel enim iudex assumit quodlibet testimonium seorsim pro præmissa, sic discurrendo: *Quod Petrus dicit, verum est: sed dicit, factum esse homicidium: ergo factum est homicidium*: & tunc in illis syllogismis, qui versantur circa testimonia neglecta, iudex non assentitur majori, adeoque nec identitati in tertio: consequenter experientia refundenda est in non præstitum assensum identitati in tertio.

Vel ponitur, quod iudex assumat omnia sex testimonia in unam præmissam, dicendo: *Quod hi sex testes dicunt, verum est &c.* & tunc, vel assentitur iudex huic præmissæ, & nullum testimonium negligit, adeoque debet conclusio juxta adversarios super omnia se reflectere: vel ei non assentitur, & iterum non as-

sen-

sentitur identitati in tertio: adeoque experientia iterum in negationem hujus assensus refundenda est. Nec dicas, judicem in tali casu assentiri illi præmissæ secundum quid, id est, secundum tria testimonia; hoc enim non est assentiri illi præmissæ, sed huic alteri: *Quidquid tres isti testes dicunt, verum est &c.*

958. Dices. Potest iudex in tali syllogismo, utpote tantum probabili, suspendere conclusionem, & postea libere aliam, tantum tribus testimoniis nixam, inferre: ergo. Resp. neg. conseq. Hæc conclusio non se reflectet necessario, etiam super tria tantum testimonia; quia non probatur ea necessitas: quidquid sit, an possit inferri ex prioribus præmissis, sex testimonia assententibus; videtur enim potius voluntas, in hoc casu determinare intellectum ad novas præmissas eliciendas. Dein hic casus est potius contra adversarios; nam ipsi volunt, conclusionem se necessario reflectere super totum objectum præmissarum; cum toties repetant, particulam *ergo* explicari non posse, nisi per repetitionem totarum præmissarum, seu totius objecti motivi: certe in hoc casu non posset desumi ex particula *ergo*, an conclusio propter istud, an propter aliud motivum iuferretur, quod adversarii iterum nolunt.

959. Ob. 7. Color non potest videri, nisi simul videatur lux; quia lux est ratio videndi colorem: ergo etiam veritas conclusionis non potest cognosci, nisi simul cognoscatur veritas præmissarum; quia hæc est ratio cognoscendi veritatem conclusionis. Resp. neg. conseq. Non sufficit ad videndum colorem, si lux prius visa fuerit; si enim Deus lucem in instanti A visam subtraheret, non posset in instanti B videri color, ut est omnibus clarum ab experientia: neque etiam requiritur, ut lux videatur ante colorem, ut iterum est clarum ab experientia: & hinc lux non bis videtur.

At requiritur, ut objectum præmissarum sit cognitum ante objectum conclusionis, ut est clarum ex natura discursus formalis: non autem requiritur, ut objectum præmissarum simul per eundem actum cognoscatur cum objecto conclusionis; quia non probatur, quod debeat bis cognosci. Bene autem dicitur, lux videri per eandem visionem cum colore, ne ad-

Y 5

mit-

mittantur gratis duæ visiones, una lucis, altera coloris: at non bene dicitur, quod objectum præmissarum cognoscatur per conclusionem; cum gratis dicatur, idem bis cognosci. Noto sub finem, non negari a nobis, quod objectum præmissarum, utpote realiter identificatum cum objecto conclusionis, etiam realiter cognoscatur in conclusione, sed tantum negari, quod cognoscatur formaliter sumptum, sub ratione objecti præmissarum, seu identitatis in tertio.

QUÆSTIO SECUNDA.

De Syllogismo in specie.

ARTICULUS I.

Quid, & Quotuplex sit, & an detur Scientia.

960. **D**uplex syllogismus hac quaestione considerandus est nobis, nempe *Demonstrativus*, & *Topicus*, seu, ut etiam ab Aristotele nominatur, *Dialecticus*: id est, syllogismus *scientificus*, atque *probabilis*; nam tertius, seu *syllogismus sophisticus*, jam factis examinatus fuit in Summalis, nec de eo pluribus hic est agendum; cum vere syllogismus non sit, ut ex Aristotele probatum est n. 306. Ut autem de duobus prioribus clare, ac ordinate procedamus, præmittendæ sunt aliquæ explicationes quorundam terminorum, quorum intelligentia necessaria est: item resolvenda est breviter, una, aut altera quaestio, maxime circa quasdam antiquorum Philosophorum jam pridem antiquatas opiniones.

961. Itaque *scientia actualis*, sive *actus scientificus*, est *cognitio evidens rei per causam*, ut diximus n. 227. At *scientia habitualis*, seu *habitus scientificus* est *habitus inclinans ad tales actus*. Tam scientia actualis, quam habitualis, dividitur in *speculativam*, & *practicam*, quæ jam sufficienter explicate sunt n. 205. & n. 236. At habitualis ulterius dividitur in quatuor scientias primarias, ad quas alie reducuntur: & hæc sunt *Logica*, *Physica*, *Metaphysica*, *Mathematica*. Divisionem hanc legitimam esse probat Maurus q. 5. Log. ex eo, quod quatuor sint modi cognoscendi objecta.

Pri-

Primo enim cognoscuntur objecta per sensus, quoad mutationes eorum sensibiles: quod spectat ad *Physicam*: secundo cognoscuntur per imaginationem quoad varias figuras, lineas, angulos &c. quod pertinet ad *Mathesin*: tertio cognoscuntur abstractivè, seu cognitione abstractante ab omni sensibili, & imaginabili, quod spectat ad *Metaphysicam*: quarto tandem cognoscuntur reflexe, ut jam prius cognita: quod pertinet ad *Logicam*. Inter has scientias ad mentem Mauri *loc. cit.* prima inventa esse videtur *Physica*, tum *Mathesis*, inde *Metaphysica*, ac ultimo *Logica*; nam, ut ait, res primo cognoscuntur sensibus, tum a phantasia, inde ab intellectu directe, ac postremo reflexe. Fuerunt tamen *Physica*, & *Metaphysica*, nondum perfecte ante *Logicam*, & de facto a *Logica* incipiendum est ob dicta a n. 256. de *Logice* necessitate.

962. His quatuor primariis scientiis subalternantur alie scientiæ, & artes. Sic *Physicæ* subicitur *Medicina*, *Chirurgia*, *Alchimia*, *Pictoria*: imo ad *Physicam* reducuntur omnes facultates corporeæ, in quantum aliqua principia a *Physica* accipiunt, & a speculatione ad praxin transeunt. *Mathesi* subordinantur *Geometria*, *Arithmetica*, *Musica*, & cætera plures ejus species, partim *speculative*, partim *practicæ*. *Logicæ* subduntur *Grammatica*, *Rhetorica*, *Poesis* &c. partialiter etiam *Ethica*, licet partialiter revocetur ad *Physicam*. *Metaphysica* præcipue sub se habet *Theologiam naturalem*, quæ de Deo ex principiis, lumine naturæ notis, disserit: dein etiam alias scientias, quæ de substantiis immaterialibus completis tractant.

Requiritur autem ad scientiam subalternatam, seu inferiorem, non quidem, ut cum superiore, seu subalternante, conveniat in predicato speculative, aut practice (alias nullæ artes practice possent subordinari *Physicæ* speculative) sed, ut subalternata idem objectum consideret, quod considerat subalternans, quamvis non eadem latitudine: sic *Medicina* considerat corpus ut sanabile, quod etiam considerat *Physica*, verum non tantum ut sanabile, sed sub ratione longe ampliori, sive ut mutabile. Dein requiritur, ut scientia subalternata recipiat aliqua principia, seu aliquas propositiones, tanquam probatas a subalternante, & propterea

Y 6

serp-